

Udgivelser

MEGA-Studien

'MEGA-Studien', som er et led-sagende tidsskrift til den omfattende Marx-Engels-Gesamtausgabe (MEGA), har haft forskellige problemer med det hidtidige forlag, Dietz Verlag i Berlin, der er blevet for lille til at varetage produktionen og distributionen af et så omfattende værk som MEGA. Fra efteråret 1998 overtager Akademie-Verlag i Berlin udgivelsen. Første MEGA-bind på forlaget vil være IV. afdeling, bind 3, som indeholder Marx' notesbøger med de berømte Feuerbach-teser og excerpter fra årene 1844-45, der viser, at hans indsigt i økonomiske problemer hidrørte fra hans aktive deltagelse i den aktuelle diskussion. Marx fremstår dermed klarere som en historisk person i sin samtid. Bindet forventes at udkomme omkring årsskiftet 1998/99.

Tidsskriftet er på grund af disse problemer ikke udkommet i 1997 og udgivelsen er nu overtaget af det internationale institut for socialhistorie (IISG) i Amsterdam. I juli i år udkom de to numre for 1997, og det forventes, at de to numre for 1998 bliver udgivet senere på året.

Det har siden starten i 1994 været tidsskriftets intention at være et internationalt, flersproget tidsskrift, som det også understreges af sammensætningen af den 'wissenschaftlicher Beirat' for MEGA, der har medlemmer i ca. 15 lande. Imidlertid har bidragene hidtil overvejende været tysksprogede, dog er flere af forfatterne fra ikke-tysksprogede lande. I den foreliggende årgang er gennembruddet til flersprogetheden lykkedes, idet Jacques Grandjonc – en af de

centrale personer i den fortsatte udgivelse af MEGA og deltager i det omfattende projekt om den 'demokratiske internationalisme' i 1840'erne ved Karl-Marx-Haus i Trier – har beskrevet eftersøgningen af den forsvundne Bruxelles-avis 'L'Atelier Democratique' (1846-48). Det har været muligt at finde enkelte numre i forskellige arkiver og at rekonstruere indholdet i yderligere numre via uddrag i andre aviser. Det er i sig selv interessant, fordi det viser, at i det mindste franske og tyske demokratiske aviser førte en diskussion med hinanden, dvs. 'L'Atelier Democratique' er et vigtigt eksempel på det internationale miljø, i hvilket den nye kommunistiske teori udvikledes.

Samuel H. Baron undersøger, om Marx' russofobi muligvis kan føres tilbage til Sigmund von Herbersteins (1486-1566) analyse af det moskovitiske riges ekspansionstrang. Herbersteins analyse havde stor indflydelse på den vesteuropæiske opfattelse af Rusland, men Marx havde sandsynligvis ikke direkte kendskab til værket. Der er mere substans i de andre engelsksprogede bidrag: nogle anmeldelser og diskussionsbidrag.

Hovedartiklen i nr. 1, 1997 er Dietmar Riedels 'Grenzen der dialektischen Darstellungsform' (s. 3-40), i hvilken han undersøger, om Marx' metodeopfattelse forblev uforandret efter 1857. I overensstemmelse med andre konstaterer han en krise i Marx' metodeforståelse; Marx havde erkendt, at den dialektiske form ikke var egnet til at præsentere den kapitalistiske produktionsmådes opståen og selvreproduktion. Det hævder Riedel er væsentligt ved læsning af 'Kapitalen'.

I nr. 2, 1997 bringes materia-
lerne fra en specialistkonference
om 'Den tyske ideologi'; dette
værks uafsluttede form – der fo-
religger flere udkast og manu-
skripter ved siden af i samtiden
trykte dele, og der er udgivet
forskellige manuskripter i de
hidtidige udgaver – medfører be-
stemte problemer for udgivelsen
i den nye MEGA. Japanske og
sydkoreanske forskere har frem-
lagt resultater af deres under-
søgelser, som afviger fra de re-
sultater, som hidtil har været de
dominerende. Disse synspunkter
blev diskuteret på konferencen
og resultatet fremlægges her. Det
ser ud til, at planen for MEGA
afdeling I, bind 5 nu er klar, og
at arbejdet med bindet kan af-
sluttes i en overskuelig fremtid.

Hefterne indeholder forskelli-
ge dokumenter: et genfundet, ik-
ke tidligere udgivet Marx-brev,
beretninger fra konferencer, en
beretning om redaktionseksem-
plaret af 'Neue Rheinische Zei-
tung', som er nyopdaget i Mos-
kva, og som nævnt anmeldelser
og diskussionsbidrag bl.a. fra
Christopher J. Arthur om udgi-
velsen af 'Kapitalen' i MEGA's
II. afdeling.

Selvom forskellige artikler er
meget indforståede, er 'MEGA-
Studien' særdeles vigtigt for di-
skussionerne om relevansen af
Marx' og Engels' indbyrdes for-
hold og om marxismens historis-
ke udvikling i de sidste 150 år.
Det kan bestilles hos IMES,
Cruquiusweg 31, NL-1019 AT
Amsterdam. Prisen er 61,- DM
for en årgang.

Gerd Callesen

Camouflerede illegale tryk

I tiden 1933-45 udkom der til
brug for den antinazistiske kamp
i Tyskland og Østrig i alt 1.024
camouflerede illegale tryk. De
fleste af dem blev trykt i udlan-
det og derefter ad forskellige ve-
je smuglet ind i Tyskland og
Østrig. Enkelte var dog kun be-
regnet til brug i udlandet, dvs. de
henvendte sig f.eks. til tyske tu-
rister i København. Langt de fle-
stes indhold var af politisk ka-
rakter, i krigsårene udkom der
dog også vejledninger i, hvordan
man simulerede sygdomme for
at slippe for at blive indkaldt til
hæren. Størstedelen af de illegale
skrifter blev udgivet af kom-
munister, men der var også flere
fra forskellige socialdemokrati-
ske organisationer.

I 1996 udkom der en biblio-
grafi over disse tryksager (se Ar-
bejderhistorie, nr. 1/1997, s. 80)
og samtidig annonceredes, at en
mikrofiche-udgave af disse
skrifter, som ligger spredt i 29
arkiver rundt omkring i Europa,
skulle udgives. Mikrofiche-ud-
gaven foreligger nu, i alt ca.
40.500 s. på 160 ficher. Udgaven
er udkommet på Saur-Verlag i
München, som ligeledes har ud-
givet den anførte bibliografi. I
betragtning af at skrifterne skal
findes i så mange biblioteker og
arkiver, eksempelvis findes de
fleste 'danske' tryk ikke i Dan-
mark, er der tale om en vigtig
udgivelse for forskningen i den
antinazistiske modstand.

Nyt leksikon

Forlaget Solidaritet indledte i ef-
teråret 1997 et projekt, der skal
munde ud i udgivelsen af et nyt
dansk multimedieleksikon på
CD-ROM. Som det norske Pax-
leksikon, der udkom i årene
1978-1981, vil der blive tale om
et politisk leksikon, hvor hoved-
vægten lægges på organisationer
og personer i den danske og in-
ternationale arbejder- og venstre-
bevægelse, på miljø- og solidari-
tetsorganisationer, tredjeverdens-
forhold, marxistisk teori m.m.

Leksikonet vil i første omgang
komme til at bestå af knap 500
nyskrevne artikler, en række lan-
deprofiler leveret af Instituto del
Tercer Mundo i Uruguay, samt
af oversatte og tildels nyredige-
rede artikler fra Pax.

Første udgave af leksikonet
forventes at udkomme i foråret
1999. Arbejdet med leksikonet
fortsættes dog, så der løbende vil
kunne leveres opdaterede versio-
ner. Samtidig vil nye emner bli-
ve inddraget og andelen af nys-
krevne artikler øget.

Gruppen bag leksikonet ud-
sender et nyhedsbrev om projek-
tet, som kan findes på internettet
på adressen: [http://www.solidari-
tet.dk/Lex1a.htm](http://www.solidari-
tet.dk/Lex1a.htm). Her vil også
kunne findes en liste over artik-
ler, som der mangler forfattere
til. Et dansk venstrefløjleksikon
vil kun kunne realiseres og ud-
vikles gennem en kollektiv ind-
sats, understreger udgiverne.
Hjælp i form af skrivning af ar-
tikler eller deltagelse i det redak-
tionelle arbejde er derfor vel-
kommen.

*Kontakt: Albert Jensen
Aaboulevard 60, 4. tv.
2200 København N
Tlf. 35 34 20 19
E-mail: alj@scanjour.dk*

Projekter og afhandlinger

ABA har modtaget meddelelse om følgende afhandlinger under udarbejdelse:

Dansk socialpolitik under forandring

Speciale, Aarhus Universitet
En analyse af ændrede solidaritetsformer i samfundet og overgangen fra passiv til aktiv forsørgelse.

Forventes afsluttet efteråret 1998.

Hans Engell-Hedager
Lundbygsgade 21, 1. tv.
8000 Århus C
Tlf. 86 18 29 25

Militærnægterhistorien i Danmark 1849-1917

Speciale i historie, Roskilde Universitetscenter
En undersøgelse af militærnægterproblemets omfang i perioden fra den almindelige værnepligts indførelse i 1849 til 1917, hvor Danmark som et af de første lande i verden indførte militærnægtertjeneste.

Peter Mikael Hansen
Hellebækgade 37, 5. tv.
2200 København N
Tlf. 35 84 14 81
E-mail: pm@fred.dk

DUI Leg & Virkes historie fra 1905 til i dag

Artikel og udstilling
Michael Niemann
DUI afd. Skælskør
Parkvej 6 C, 2. th.
4230 Skælskør
Tlf. 58 19 09 42 eller
22 27 17 30

DKP i København 1940-45

Speciale i historie, Københavns Universitet

En beskrivelse og analyse af DKP-København som organisation under besættelsen med hovedvægt på det illegale arbejde efter juni 1941.

Forventes afsluttet sommeren 1999

Bjørn Schreiber Pedersen
Flensborggade 61, 1. th.
1669 København V

Institutioner

Den europæiske fagbevægelses dokumentationscenter

Det europæiske fagforeningsinstitut, European Trade Union Institute (ETUI), blev oprettet i 1978 på initiativ af den europæiske fagforeningssammenslutning, European Trade Union Confederation (ETUC). Institutet beskæftiger sig med de europæiske aspekter ved den økonomiske, sociale og politiske udvikling, som er af betydning for arbejderne og deres faglige organisationer.

ETUI's dokumentationscenter har en omfattende samling af publikationer fra faglige organisationer i de europæiske lande: kongres- og årsberetninger, forskningsrapporter, aviser og tidsskrifter. Mange af tidsskrifterne findes tillige på mikrofilm. Samlingen rummer desuden 9.000 monografier om social- og arbejdsmarkedsforhold.

Dokumentationscentret har en bibliografisk database (BISE), som løbende opdateres, og som indeholder tusindvis af referencer til forskellige emner. Centret

har samtidig adgang til eksterne databaser som ILO's Labordoc og forskellige EU-baser. Dokumentationscentret kan hjælpe med at fremskaffe information og gennemføre databasesøgninger og står efter aftale også til rådighed for eksterne brugere.

Centret har et stort udgivelsesprogram bestående af årbøger, forskningsrapporter samt kvartalstidsskriftet 'TRANSFER – European Review of Labor and Research'. En liste over publikationer udgivet 1995-1998 kan tilsendes.

Kontakt:

Lilli Wilcox-Poulsen
Head Documentalist
Tlf. + 32 2 224 04 83
E-mail: lwilcox@ETUC.ORG

Internet

Arbejderhistorie på www

Det Internationale Institut for Social Historie (IISG) i Holland har oprettet et omfattende indeks over arbejder- og socialhistoriske netsider med mere end 1.200 links til organisationer, institutioner, museer, diskussionsgrupper og tidsskrifter.

<http://www.iisg.nl/~w3vl/>

Arbejdermuseet

Introduktion til museet og dets udstillinger, pressemeddelelser, information fra museets skoletjeneste m.v.

www.arbejdermuseet.dk

ABA

ABA's hjemmeside rummer en introduktion til samlingerne, et udvalg af artikler fra årsskriftet

1997, links til andre arbejderhistoriske institutioner og giver samtidig adgang til onlinesøgning i bogsamlingen og til en række specialbaser.

www.aba.dk

DDR-forskning

Centret for DDR-historie ved Mannheims universitet driver en netressource med online-udgave af nyhedsbrevet 'Aktuelles aus der DDR-Forschung', oversigt over forskningsprojekter om DDR's historie, introduktion til relevante institutioner og arkiver samt links til andre hjemmesider, der beskæftiger sig med DDR-forskning.

<http://www.mzes.uni-mannheim.de/ddr-forschung/einleitu.html>

Udstillinger

Drømmen om en bedre tilværelse

Arbejdermuseet har åbnet en ny permanent udstilling 'Folkets Århundrede' i de nyistandsatte lokaler på 3. sal. Udstillingen er opbygget i to tidssnit – et fra 1898 til 1940 og et fra 1950 til 1998 samt et intermezzo omkring 2. verdenskrig, som kun kort berøres. I forlængelse af den kulturhistoriske udstilling fortsætter en kunstnerisk. Her udstiller fire forskellige kunstnere på skift værker, der kommenterer århundredet og vores fremstilling af disse år. På den måde er der indlagt en dialog og indre fornyelse i fremstillingen af de 100 års forandring.

Farver og udtryk

Hvis vi går tilbage til den mørke

tid før alle arbejdere havde stemmeret, og før arbejderbevægelsen havde indflydelse på samfundet, så var tilværelsen for de mange præget af usikkerhed, og nød opstod ved de mindste udsving i indkomsten. Montren, der viser dette, er malet violet, som netop symboliserer det truende og urolige ved tilværelsen, men også beskriver længslen efter bedre tider.

Gennem udstillingens to forskellige tidsafsnit forsøger vi at

underbygge den historie, vi vil fortælle, ved hjælp af farver og stemninger. Tiden fra 1898 til 1940 er opbygget som de spekulationsboliger, arbejderne boede i. Rummet er overalt malet i en forstemmende mørkegrå farve. Troen på fremtiden og optimismen i 1950'erne viser vi derimod med et gyldent parcelhus med mange vinduer i, så alle husholdningens rum kan ses. Forandringerne op til 1998 kan følges ved at kigge ind over vindueskarmen.

Fotos: Arbejdermuseet

Udstillingen tager sit udgangspunkt i, hvordan det var at være arbejder for 100 år siden – med nød og elendighed. Ud af disse elendige forhold opstod en drøm om et bedre samfund, hvor sammenhold mellem arbejderne skulle føre til en bedre tilværelse. Igennem det 20. århundrede er velfærden for mange øget – ikke kun i Danmark, men i mange lande. Arbejdernes vilkår er forandret. Spørgsmålet er, hvad er der sket på de 100 år?

Fra mørket

For at ændre de vilkår arbejderbefolkningen var underlagt, sluttede arbejderne sig sammen for at få indflydelse på samfundet i almindelighed og arbejdspladsen i særdeleshed. Borgereskabet prøvede at bryde sammenholdet mellem arbejderne blandt andet ved at oprette Samfundshjælpen. En organisation, der havde til formål at indsætte arbejdskraft, som kunne erstatte strejkende arbejdere.

Langsomt vandt arbejderne større politisk tilslutning, først i kommuner med mange arbejdere som Nakskov, København og Esbjerg. Senere også på landsplan, hvor Stauning i 1924 dannede regering, for i 1930'erne nærmest at have monopol på regeringsmagten.

Arbejderbevægelsen var ikke uden store uoverensstemmelser, først og fremmest var der de politiske forskelle mellem kommunisterne og socialdemokraterne. Men også blandt De samvirkende Fagforbunds medlemmer var forskellene markante – mellem faglærte og ufaglærte, mellem mænd og kvinder.

Mellem de to verdenskrige skete der utallige forbedringer for arbejderne: nedsættelse af arbejdstiden, højere løn samt ferie

og fritid til andet end at forberede sig til næste arbejdsdag. På lovområdet er det især den store socialreform i 1933, der forandrede de fattiges og andre udsatte gruppers liv. For dem blev sygekasser og aldersrente sikkerhedsnettet. Men også mindre love om forbedringer af lærlinge og skoleelevers forhold er værd at bemærke.

De gyldne tider

Efter 2. verdenskrigs mørke kom de lyse tider. Nu troede alle på fremtiden som en forbedring af livsmulighederne for de mange. Der skulle produceres mere, så befolkningen fik dækket sine behov – ikke mindst skulle der fremstilles flere fødevarer. Bølligforholdene skulle moderniseres, mange arbejdere flyttede ud af de små og overbefolkede lej-

ligheder i storbyerne. Der blev bygget mange nye beboelsesejendomme og parcelhuse i storbyernes forstæder.

For at skaffe arbejdskraft til forøgelse af produktionen blev kvinderne hentet ud af køkkenet og ind på fabrikken. Arbejderkvinder har altid haft et job, men oftest noget der kunne tilpasses hjemmet. Hjemmearbejde og rengøring har været det typiske. Fra slutningen af 1950'erne begyndte gifte kvinder at have samme arbejde som mændene, men ikke til samme løn. Kvindernes udearbejde krævede en anderledes organisering af hjemmet – alting skulle være rationelt.

I 1960'erne og 1970'erne blev arbejdere fra andre lande bedt om at komme til Danmark, fordi der var underskud af arbejdere. Mange af disse gæstarbejdere har valgt at blive her, men har ikke de samme muligheder som

andre arbejdere for at skaffe sig en læreplads eller et arbejde. Selvom det for arbejderbørn er blevet meget lettere at få den uddannelse, der ønskes, er begærensingerne for børn af indvandrede forældre store. Ofte på grund af fordomme om vanskelighederne ved at have flere kulturer på en arbejdsplads. Men de fordomme har faktisk eksisteret siden landbefolkningen for 100 år siden tog til byen for at få lønarbejde.

Med den øgede produktion fra 1950'erne steg arbejdsgivernes indtægter, og det overskud ville arbejderne også have del i. Ved hjælp af strejker og overenskomster steg lønningerne da også; men prisen har været, at der skal arbejdes stadig hurtigere. Mange jobs består af de samme bevægelser dag efter dag, år efter år med nedslidning til følge. Som manifesteret i 1899 ved den

første overenskomst mellem arbejdsmarkedets parter, ledes og fordeles arbejdet stadigvæk af arbejdsgiverne.

Den dyrere arbejdskraft i Danmark har også betydet, at mange virksomheder er flyttet til lande, der ikke har krav til løn, arbejdsmiljø og som bruger børnearbejdere. Det har gjort de gyldne tider meget grå for arbejdsløse og andre udsatte grupper. Men som forbrugere tænker vi ikke på, at de billige priser på varenre skyldes, at arbejdere i andre lande ikke får en ordentlig løn, som de kan leve rimeligt af.

Det værdiløse og det nye

Vi vil, at brugerne af museet kan opleve de seneste 100 år via nogle af de mange genstande, vi har indsamlet i de 15 år, museet har eksisteret. Derfor har vi forsøgt os med en anderledes måde at præsentere arbejdernes histo-

rie på, nemlig montrer fyldt med genstande fra arbejderens skatkamre. Nogle vil måske synes, at et par gamle lappede herreunderbukser er værdiløse. Men historien om mennesker, der sparer for at klare dagen og vejen, er vigtig at fortælle, når vi skal forstå, hvor anderledes vi lever nu end i begyndelsen af dette århundrede. Og sjældne ting skal der passes på, derfor er det hele bag glas.

Arbejdermuseet har også forsøgt at føre traditionen videre, så vi stadigvæk udbygger vores interiørs fra forskellige perioder. Mange arbejdere fik forbedrede boligforhold, da de flyttede i parcelhus i 1960'erne og 1970'erne. Det viser vi blandt andet ved et ungdomsværelse i 70'er-stil.

Vi har med 'Folkets århundrede' ønsket at give et bidrag til diskussionen om velfærdsstaten, dens opståen og de uløste problemstillinger. Vi fortæller en historie ud fra folkets perspektiv med en politisk pointe – noget som ikke er god latin på de fleste museer.

Udstillingen er en næsten kronologisk fortælling om arbejderens vilkår fra 1898 til 1998. Vi håber, museets besøgende vil finde det interessant at gå på jagt i historiens skatte og samtidig fornemme rummene og de stemninger, som farverne giver om den forgangne tid.

Lone Palm Larsen
Arbejdermuseet

Til udstillingen er der i samarbejde med ABA udgivet et katalog (104 s.) med artikler af Peter Ludvigsen, Claus Bryld, Knud Knudsen, Jesper Due og Jørgen Steen Madsen, Niels Jul Nielsen, Morten Thing, Inger Koch-Nielsen, Niels Finn Christiansen, Henning Grelle, Flemming Voetmann og Klaus Petersen.

Erling Frederiksen

Arbejdermuseet viser frem til 30. december 1998 en retrospektiv udstilling af Erling Frederiksen's værker. Maleren, billedhuggeren og grafikerne Erling Frederiksen (1910-1994) var repræsentant for en kunst, som troede på værdierne i almindelige menneskers forhold til arbejde, familie og natur. Hans debut på Kunstnernes Efterårsudstilling i 1942 fandt sted med maleriet 'Ved strygebrættet', der er karakteristisk for hans arbejder i 1940'erne ved at sætte fokus på noget så dagligdags som den unge husmor ved sit strygebræt.

Erling Frederiksen byggede videre på pointillismen med dens opdeling af farven i små prikker og dens naturvidenskabeligt baserede arbejde med kontrastfarverne. Hans beskæftigelse med kunstens formelle sider gik hånd i hånd med et socialt og menne-

skeligt engagement og en tro på, at en afbalanceret, harmonisk og gennemreflekteret kunst kan bane vejen for et bedre samfund.

Fra den kunstopfattelse gik der en direkte vej til ønsket om at afprøve nye måder, hvorpå kunsten kunne komme ud blandt bredere befolkningsgrupper, f.eks. i form af udsmykninger på arbejdspladserne. Blandt Erling Frederiksen's hovedværker er otte store malerier med motiver fra en række kooperative arbejdspladser skænket af arbejderne til bryggeriet Stjernen i anledning af dets 50-års jubilæum i 1952. Erling Frederiksen var tillige en af drivkræfterne i Arbejderens Kunstforening fra foreningens start i 1946.

Arbejdermuseet
Rømersgade 22,
1362 København K
Dagligt undt. mandag 10-16
Til 30.12.98

